

РОЗДІЛ 2

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.542.2:338.439.5

Овчаренко А. С.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ УГОД НА РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

Визначено особливості та важливість розвитку міжнародної торгівлі органічними агропродовольчими товарами. Досліджено відмінності між органічними стандартами Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху, ЄС та США. Висвітлено проблеми реалізації еквівалентних угод щодо торгівлі органічними товарами.

Ключові слова: сертифікація, органічне виробництво, міжнародна торгівля, торговельні угоди, органічні стандарти.

Постановка проблеми. Швидке формування та розвиток глобального органічного агропродовольчого ринку привели до створення специфічних правил ведення міжнародної торгівлі. Дослідженню реалізації торговельних угод щодо торгівлі органічними товарами має передувати теоретичне дослідження категоріального апарату і визначення особливостей альтернативних методів ведення сільського господарства, зокрема відмінності між органічним та біодинамічним методами. Застосування альтернативних методів ведення сільського господарства привело до появи нових видів продукції, яка зі зростанням попиту стала причиною зародження новітніх ринків, зокрема органічного. Наявність певного товару для продажу зумовлює необхідність розроблення специфічних правил та стандартів його виробництва, створення механізмів регулювання, що ускладнює процес реалізації міжнародних торговельних угод на ринку органічної агропродовольчої продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ефективності органічного методу виробництва, формуванню ринку органічної продукції та регулюванню присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних учених, як Г. Гуменюк [1], О. Яценко [2], Н. Кутаренко [3], Н. Берлач [4], Ю. Завадська, В. Кудряков, В. Мирончук, С. Есаян [5], Ерін Н. Соєр, Вільям А. Керр та Джилл Е. Хоббс [6] та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженню розвитку торгівлі органічною агропродовольчою продукцією приділено низку наукових робіт. Однак глобалізація та НТП сприяють постійному оновленню правил та стандартів ведення глобальної торгівлі. У контексті нових даних доцільним є дослідження останніх тенденцій регулювання та проблем реалізації торговельних угод на міжнародному органічному агропродовольчому ринку.

Метою статті є визначення проблем реалізації міжнародних торговельних угод на ринку органічної агропродовольчої продукції.

Виклад основного матеріалу. Використання альтернативних методів набуло особливого значення в контексті зміни кліматичних умов, дефіцитності природних ресурсів, значних затрат на виробництво продуктів харчування та необхідності скорочення шляху від виробника до кінцевого спо-

живача тощо. Поширення практики органічного виробництва та активний розвиток світового органічного агропродовольчого ринку спричинені низкою факторів, серед яких необхідно виокремити індивідуалізацію (вибір продуктів харчування є вираженням певних уподобань та цінностей споживачів); зв'язок (характеризує нову організацію людей у мережах глобального охоплення, що відкриває можливості для розвитку органічного сектору); неоекологію (описує суттєве зростання глобальної обізнаності та підтримку змін, орієнтованих на створення ресурсозберігаючої, стабільної економіки, основою якої є природа); глобалізацію (діджиталізація та постійна мобільність людей/товарів створюють нову глобальну культуру); здоров'я (популяризація чіткої, компактної концепції здорового харчування); мобільність (мобільність людей та товарів має стимулюючий характер для бізнесу; для органічного сектору мобільність означає відкриття нових ринків та розвиток) [7].

Хоча альтернативні методи мають однакову ціль (збереження екосистеми та пристосування до кліматичних умов), між ними існують відмінності. Наявність досить великої кількості таких методів приводить до плутанини на споживчому ринку, оскільки споживачі не завжди володіють інформацією щодо відмінностей певних методів. Зокрема, це стосується органічного та біодинамічного сільського господарства. Отже, необхідним є визначенням розбіжностей для глибшого розуміння сутності альтернативних практик (табл. 1).

Органічний метод є проміжною ланкою між індустріальним сільським господарством та біодинамічним. Біодинамічний метод охоплює увесь процес виробництва, тобто уся ферма має відповідати біодинамічними стандартам для отримання відповідного сертифікату, тоді як органічне виробництво може поєднувати органічні землі з традиційними. Ще однією відмінністю є різниця в стандартах: органічний метод має універсальні процесуальні стандарти для усіх видів продукції, біодинамічний – 16 різних для кожного окремого продукту. Оскільки біодинамічна ферма є майже закритою системою, обов'язковою умовою є виробництво мінімум 50% кормів для домашнього скоту самою фермою, органічне виробництво такої умови не передбачає. Незважаючи на те, що обидва методи спрямовані на відновлення біорозма-

Характеристика подібних альтернативних методів виробництва

Вид	Країни поширення	Сутність	Переваги та недоліки
Органічний метод (Organic Farming)	Більшість країн світу, зокрема США, країни Європи та Індія	Базується на 4 основних принципах, таких як екологія, здоров'я, справедливість та турбота про усі учасників, які беруть участь у процесі. Адаптований до природних екологічних систем, враховує усі місцеві умови.	Переваги: – забороняє використання пестицидів, хімічних добрив, антибіотиків та ГМО; – має ощадливий вплив на довкілля; – сприяє підвищенню біорозмаїття та більш ефективному використанню природних ресурсів; – вимагає проходження сертифікації; – створює додаткові робочі місця. – сприяє впровадженню інновацій. Недоліки: – менша врожайність; – висока ціна на органічні продукти; – вищі трудові та часові затрати на обробку землі та догляд за нею.
Біодинамічний метод (Biodynamic Farming)	Поширений у понад 60 країнах світу. Особливе місце займає Німеччина, Франція та Італія	Ферма є закритою системою, яка самозабезпечує себе. Інтегрує усі живі організми (рослин, тварин, фермерів). Біодинамічні ферми формуються навколо астрологічних та місячних циклів. Ядром є земля.	Переваги: – забороняє використання пестицидів, хімічних добрив, антибіотиків та ГМО; – має закритий ресурсний цикл; – має ощадливий вплив на довкілля; – вимагає проходження сертифікації. Недоліки: – менша врожайність; – відсутність підтримки розвитку з боку держави та приватного сектору; – висока ціна.
Агроекологічний метод (Agroecology)	Країни Африки	Підхід, який дзеркально відображає екосистему, дозволяючи виробляти більше продукції з меншими затратами природних ресурсів. Основний принцип – повторне використання поживних речовин та енергії на фермі, поєднання тваринництва з рослинництвом, диверсифікація видів та генетичних ресурсів у системі.	Переваги: – сприяє зростанню врожайності, покращенню біофізичних індикаторів; – генерує стабільний дохід; – забезпечує продовольчу безпеку. Недоліки: – відсутність сертифікації; – є прийнятним здебільшого для малого підприємництва.

Джерело: побудовано автором на основі [8; 9]

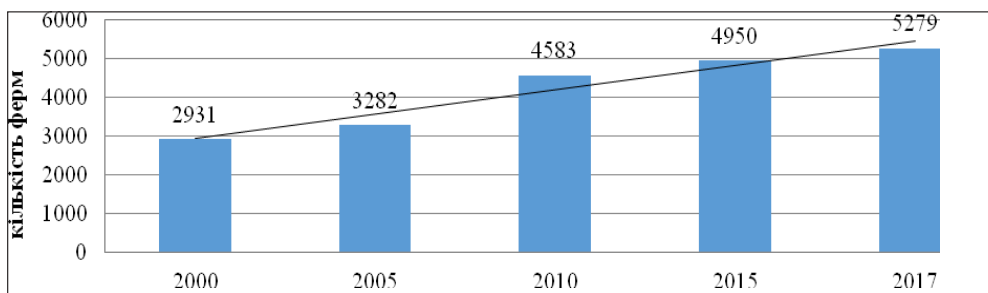

Рис. 1. Кількість біодинамічних ферм у світі

Джерело: [10]

їття, тільки біодинамічне фермерство зобов'язує відведення 100% акрів землі на біологічне розмаїття. Біодинамічний метод практикується майже в усьому світі, демонструючи щорічний приріст кількості біодинамічних ферм (рис. 1).

До складу альтернативних методів також входить вертикальне фермерство, яке набуло особливого розповсюдження за рахунок визнання його конкурентних переваг. Вертикальні ферми користуються особливою популярністю у Великобританії, Нідерландах, Бостоні та Техасі. Вони є досить ефективними, оскільки в природних умовах рослини використовують лише 8% світла, тоді як у «рожевих будинках» – до 15%. Оскільки все відбувається в закритій місцевості, де світло, температура та вологість контролюється постійно, рослинність дозріває на 20% швидше, потребує на 91% менше води та не обробляється гербіцидами чи пестицидами. Доцільними є характеристики позитивних та негативних сторін зазначеного методу [11]:

– **Переваги:** зростання рівня урбанізації міст приведе до зростання попиту на продовольство

(до 2050 року очікується, що близько 80% населення проживатиме у містах); продуктивні можливості за меншої площі (1 акр вертикальної ферми виробляє об'єм 3–4 акрів горизонтального методу); річне виробництво (цей метод не залежить від кліматичних умов); економічні затрати води (на 70–95% менше використання водних ресурсів); вертикальна ферма створює ідеальні умови для вирощення органіки.

– **Недоліки:** потребує значних інвестицій на початковому етапі; необхідність ручного записування, яке вимагає затрат на додаткову робочу силу; необхідність залучення висококваліфікованої робочої сили та надання відповідного тренування; значна залежність від електрики, оскільки ферми є технологічно оснащеними.

Світовий ринок вертикального фермерства динамічно розвивається, експерти прогнозують зростання ринку до 13 млрд. дол. США [12] за рахунок активного розвитку органічного виробництва, збільшення населення, екстремальних кліматичних умов тощо. Зазначений ринок на

основі механізму виробництва сегментований на три великі групи, такі як аеропоніка, гідропоніка (займає лідируючу позицію) та аквапоніка [13]. Під гідропонікою (hydroponics) необхідно розуміти метод вирощування, який базується на використанні тільки води, збагаченої мінералами. До переваг застосування такого методу належать більша врожайність (метод є актуальним для країн, які не мають достатньої кількості земельних ресурсів для вирощування продуктів харчування) та мінімізація використання хімічних добрив. Ферма не залежить від природних умов та не має негативного впливу на довкілля. Аквапоніка (aquaponics) – метод, який поєднує вирощування риби та рослин разом в одній системі. Відходи, які виробляє риба, переробляються мікроорганізмами та червоними хробаками, що слугують добривом для рослин, які, у свою чергу, є природним фільтром води для риб. Ферма «Біоаква» (Bioaqua Farm) в Сомерсеті є найбільшою інтегрованою фермою аквапоніки в Європі, на якій вирощують овочі та райдужну форель без використання пестицидів та хімічних засобів, за допомогою бджіл та хробаків. Потенційно ця система дає змогу використовувати до 95% менше води порівняно з традиційним методом.

У географічному розрізі ринок вертикального фермерства є відносно диверсифікованим в таких регіонах, як Північна Америка, Європа, Азіатсько-Тихоокеанський регіон (має найбільшу частку ринку), Латинська Америка, Близький Схід та Африка. За допомогою різних варіацій зазначеного методу вирощують фрукти, овочі, трави. Частка вертикальних органічних сертифі-

кованих ферм є відносно незначною (близько 8%), однак нещодавні дослідження підтверджують, що більше половини опитуваних зацікавлені в отриманні USDA-сертифікату.

Проходження сертифікаційного процесу та отримання сертифікату дає право товаровиробнику брати активну участь у торгівлі органічними товарами як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Міжнародні органічні стандарти – це у певному сенсі компіляція стандартів, які встановлені головними країнами-експортерами органіки у світі. Вони створені для стандартизації усіх необхідних правил та норм ведення органічного сільського господарства. Найпоширенішими стандартами сертифікації органічної продукції у світі є американські та європейські органічні стандарти (табл. 2).

Процес проходження органічної сертифікації умовно можна поділити на три основні етапи [17], такі як вибір акредитаційного органу та подача заявки на розгляд (на цьому етапі відповідний акредитаційний орган встановлює дотримання органічних правил та стандартів, призначається дата інспекції); інспекція (авторитетний сертифікаційний орган проводить огляд місця виробництва органічної продукції, підтверджує дотримання усіх необхідних умов органічного виробництва, перевіряє наявність контакту продукції із забороненими речовинами, інспекція закінчується проведенням інтерв'ю); сертифікація (після закінчення інспекції складається звіт, за умови дотримання усіх правил, стандартів та покриття усіх необхідних затрат уповноважений орган видає сертифікат).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика органічних стандартів

IFOAM standards	EU standards	US (NOP) standards
<i>Маркування</i>		
Мін. 95% – органіка Мін. 70% – має органічні компоненти	Мін. 95% – органіка	100% – органіка 95% – органіка Мін. 70% – має органічні компоненти
<i>Конвенційний період</i>		
Органічний менеджмент: 12 місяців для однорічних рослин; 18 місяців – для багаторічних. Припинення використання хімічних добрив – 36 місяців	3 роки	3 роки
<i>Використання добрив</i>		
Дозволено: добрива та інші біологічні відходи рослинного походження Заборонено: використання натрієвої селітри та людських екскрементів	Дозволено: тваринні відходи або органічний матеріал (переважно у вигляді компосту з органічного виробництва) Заборонено: використання натрієвої селітри	Дозволено: тваринні та органічні відходи. У певних ситуаціях дозволено до 20% від загальної потреби азоту
<i>Паралельне виробництво</i>		
Дозволено із дотриманням певних норм	Дозволено (питання знаходиться на розгляді щодо заборони паралельного виробництва)	–
<i>Буферна зона</i>		
Обов'язкова	Не зазначено	Обов'язкова
<i>Лікування тварин</i>		
В окремих ситуаціях дозволено використання антибіотиків	В окремих ситуаціях дозволено використання антибіотиків	Антибіотики заборонені
<i>Годівля</i>		
Органічно вирощені корми	100% органічні корми, інша їжа рослинного чи тваринного походження, харчові добавки можуть бути використанні, якщо вони є дозволеними для використання в органічному виробництві, дозволяється використання кормів, вирощених у період конвенційного періоду	100% органічні корми
<i>Утримання тварин</i>		
Детальний опис місця утримання тварин, умов випасу, годівлі тощо	Детальний опис місця утримання тварин, умов випасу, годівлі тощо	Короткий опис умов утримання

Джерело: побудовано автором на основі [14–16]

Між країнами-експортерами та імпортерами органіки можуть бути підписані так звані еквівалентні домовленості, які дають змогу двом різним системам стандартів, регулювання або процедурам бути захищеними. Імпортно-експортна угода, яка підтверджує відповідність іноземної системи оцінки та її стандартів до національної, називається угодою еквівалентності [18].

Наявність таких домовленостей має багато переваг. Еквівалентність органічних регуляторних систем – це спосіб забезпечення ширшого доступу до сусіднього ринку для вітчизняних виробників та переробників, пом'якшення нетарифних бар'єрів для учасників. Крім того, такі торговельні угоди забезпечують більш послідовне постачання органічних агропродовольчих продуктів, оскільки охоплюють різні умови і сезони вирощування (країни-учасники мають різні кліматичні умови, вирощують різний сезонний асортимент продукції тощо), а також виробничі бази. Завдяки встановленню послідовної пропозиції та різноманітності продукції органічний ринок стає більш привабливим для споживачів. Так, наприклад, у 2012 р. було підписано еквівалентну угоду між США та ЄС, яка фактично відкрила доступ до найбільших споживчих ринків. Тобто експортовані органічні товари з Америки не мають піддаватися додатковій сертифікації, якщо вони мають органічний сертифікат USDA [19]. Розглянемо ефективність підписання США еквівалентних домовленостей з такими сторонами, як ЄС, Швейцарією та іншими країнами [20]. Починаючи з 2013 р. європейський імпорту органічної продукції зі США зростає на 9,1% щоквартально. До 2012 р. США експортували продукції на 6,7 млн. дол. США щорічно, а після підписання угоди – на 8,9 млн. дол. США. Америка підписала договір зі Швейцарією (2015 р.), після якого американський органічний експорт зріс із 8 тис. до 123 тис. дол. США. США також має еквівалентні домовленості з Японією, Південною Кореєю та Тайванем, ефективність яких оцінюється у зростанні імпорту органічної продукції зі США на 20%. Отже, підписання торговельних угод має позитивний вплив на зростання торгівлі органічними агропродовольчими товарами між країнами-учасниками.

Висновки і пропозиції. Для участі у міжнародній торгівлі виникає необхідність підписання еквівалентних домовленостей для визнання органічних стандартів сторін. Ці угоди сприяють лібералізації торгівлі органічними товарами між країнами за рахунок взаємозахування технічних стандартів. Ефективність таких домовленостей проявляється у зростанні експорту органічної продукції. Впровадження альтернативних методів виробництва, зокрема органічного, має низку економічних, технічних, соціальних та екологічних переваг для економіки світу. За рахунок своєрідної універсальності органічний метод може бути поєднаний з іншими альтернативними методами. Активна популяризація вертикального методу привела до поєднання практик (у кінці 2017 року USDA заявило про легальність отримання органічного сертифікату гідропонічними та аквапонічними фермами).

Список використаних джерел:

1. Гуменюк Г. Стандарти Міжнародної Федерації руху за органічне сільське господарство: основні принципи та характеристики / Г. Гуменюк // Стандартизація: методологія та практика. 2012. № 1. С. 19–22.
2. Yatsenko O. The regulatory mechanisms of international trade in organic products / O. Yatsenko, A. Ovcharenko // Progress. 2015. № 3–4. С. 30–35.
3. Кутаренко Н. Правове регулювання органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні / Н. Кутаренко // АГРОСВІТ. 2013. № 22. С. 66–73.
4. Берлач Н. Адміністративно-правовий механізм вдосконалення сертифікації органічної сільськогосподарської продукції / Н. Берлач // Часопис Київського університету права. 2009. № 4. С. 158–162.
5. Кудряков В.Г. Государственное регулирование органического земледелия: основы и особенности европейского и американского законодательства / В.Г. Кудряков, В.А. Мирончук, С.А. Есяян. // Научный журнал КубГАУ. 2015. № 105. С. 505–522.
6. Erin N. Hobbs International Marketing of Organic Foods: Consumers, Standards, and Harmonization. / N. Erin, W. Sawyer, A. Kerr, E. Jill // Journal of International Food & Agribusiness Marketing. 2008. № 21. С. 44–66.
7. Ruetzler H. Biofach Organic 3.0. Trend- und Potenzialanalyse für die Biozukunft / H. Ruetzler, W. Reiter. Zukunftsinstitut Pösterreich GmbH. 2014. P. 64.
8. What is the difference between biodynamic and organic farming? URL: <https://www.bellamysorganic.com.au/blog/what-is-the-difference-between-biodynamic-and-organic-farming/>.
9. The benefits of alternative farming methods. URL: <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2013/apr/23/farming-methods-agroecology-permaculture>.
10. Demeter production found the world over. URL: <http://www.demeter.net/statistics#>.
11. What you should know about vertical farming. URL: <https://www.thebalance.com/what-you-should-know-about-vertical-farming-4144786>.
12. Vertical farming market growth – Industry Statistics Report 2024. URL: <https://marketersmedia.com/vertical-farming-market-growth-industry-statistics-report-2024/209264>.
13. Top 5 tech innovations in agriculture. URL: <https://www.raconteur.net/sustainability/top-5-tech-innovations-in-agriculture>.
14. The IFOAM norms for organic production and processing version 2014. URL: http://www.ifoam.bio/sites/default/files/ifoam_norms_july_2014_t.pdf.
15. REGULATIONS Council Regulation (EU) № 834/2007 of 28 June 2007 on organic production and labelling of organic products and repealing Regulation (EEC) № 2092/91. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0834&from=EN>.
16. USDA National Organic Program (NOP) Standards Manual. URL: https://www.ccof.org/sites/default/files/media_files/documents/nop_standards_april_2017.pdf.
17. Learn How to Get USDA Organic Certification. URL: <https://www.thebalance.com/get-usda-organic-certification-2538057>.
18. Organic equivalency arrangements with other countries. URL : <http://www.inspection.gc.ca/food/organic-products/equivalence-arrangements/eng/1311987562418/1311987760268>.
19. U.S. – European Union Organic Equivalence Arrangement. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/organic/sites/orgfarming/files/docs/body/faqs-eu-us-equivalence-2012_en.pdf.
20. U.S. Organic Trade Data: 2011 to 2016 / I. Demko, R. Dinterman, M. Marex, E. Jaenicke. 2017. URL: <https://www.ota.com/tradedata>.

Овчаренко А.С.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ТОРГОВЫХ СДЕЛОК НА РЫНКЕ ОРГАНИЧЕСКОЙ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

Резюме

Определены особенности и важность развития международной торговли органическими агропродовольственными товарами. Отражены различия между органическими стандартами Международной федерации органического сельскохозяйственного движения, ЕС и США. Рассмотрены проблемы реализации эквивалентных соглашений касательно торговли органическими продуктами.

Ключевые слова: сертификация, органическое производство, международная торговля, торговые соглашения, органические стандарты.

Ovcharenko A. S.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL TRADE AGREEMENTS ON THE ORGANIC FOOD MARKET

Summary

The peculiarities and importance of the development of international trade of organic food are determined. Differences between the organic standards of the International Federation of Organic Agricultural Movements, the EU and the USA have been underlined. The problem of implementation organic equivalency arrangements is considered.

Key words: certification, organic production, international trade, trade agreements, organic standards.

УДК 331.108.45

Поліщук О. В.

Національний авіаційний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕС-ІНКУБАТОРІВ НА БАЗІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено проблеми створення та розвитку бізнес-інкубаторів як однієї з основних ефективних форм підтримки інноваційної складової малого та середнього бізнесу в різних країнах. Методи дослідження здебільшого використовувались як аналіз наукової та інформаційної бази стовно розвитку бізнес-інкубаторів у різних країнах, наведено висновки та практичні рекомендації щодо адаптації міжнародного досвіду з їх діяльності в Україні. Для ефективного практичного застосування результатів дослідження пропонується експеримент адаптації зарубіжного досвіду функціонування бізнес-інкубаторів на базі закладу вищої освіти України, що потребує як удосконалення законодавства з цього питання, так і державну підтримку на всіх етапах. Саме держава через органи державного регулювання має виступити інвестиційним партнером в розвитку бізнес-інкубаторів на базі закладів вищої освіти.

Ключові слова: інноваційна інфраструктура, бізнес-інкубатор, підприємництво, бізнес-ідея, бізнес-інкубація, інновація, державна підтримка, адаптація зарубіжного досвіду, заклади вищої освіти.

Постановка проблеми. Підтримка підприємництва та малого і середнього бізнесу пов'язана з необхідністю компенсації нерівних умов, в яких вони перебувають порівняно з великими підприємствами, а також з допомогою тим суб'єктам сучасного бізнесу, що розпочинають власну справу з невеликими фінансовими можливостями, інноваційною складовою в майбутніх ідейних здобутках. Підтримання розвитку підприємницьких структур в багатьох країнах світу на етапах їх створення забезпечують бізнес-інкубатори. Для ефективною діяльності бізнес-інкубатора важливим аспектом є діюча мережа організацій, установ та інших інституцій, які можуть впливати як на його діяльність, так і на підтримку інноваційного підприємництва в момент його зародження та створення ідеї. Багато країн починали свій розвиток у програмах створення бізнес-інкубаторів на базі вищих навчальних закладів, що давало поштовх молодим талановитим науковцям реалізовуватись у комфортних умовах

та з мінімізацією відповідних ризиків, таких як фінансування, організація, юридична захищеність. Саме такий досвід може стати цікавим для сучасного розвитку інноваційного вектору в Україні, особливо за допомогою науково-дослідного обґрунтування та підтримки з боку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні дуже багато праць спрямовані на дослідження проблем з розвитку та діяльності бізнес-інкубаторів різних форм та напрямів. Дослідники, які частково розглядають питання функціонування бізнес-інкубаторів, пов'язують їх з концептуальними засадами інноваційного розвитку та питаннями управління інноваційними процесами. Ці та інші аспекти висвітлені у публікаціях таких вітчизняних науковців, як, зокрема, О. Алімов, Н. Гончарова, В. Гринев, М. Дражан, Л. Нейкова, Д. Черваньов, А. Чухно.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розглядаючи трактування бізнес-інкубатора різними науковцями, відзначаємо, що